

NEM Meetprogramma Wintertellingen Vleermuizen

In dit artikel vinden jullie de laatste cijfers over de getelde aantallen vleermuizen in het NEM Meetprogramma Wintertellingen. We geven een overzicht van het aantal getelde objecten, de aantallen per soort en de nieuwe indexen en trends. Vier van de zeven goed gevolgde soorten laten een matige toename zien in de laatste tien jaar, één soort een onzekere trend en twee soorten een matige afname.

Inleiding

In het NEM Meetprogramma Wintertellingen Vleermuizen zijn ca. 1800 verblijven geregistreerd als (potentieel) winterverblijf. Daarvan zijn er vorig seizoen meer dan 1500 geteld, waarschijnlijk een record. Het geeft aan dat het Meetprogramma goed loopt en dat veel winterverblijven met een jaarlijks bezoek worden vereerd. Waar dat niet het geval is, wordt hard gewerkt aan oplossingen door het zoeken en trainen van extra tellers, of objecten met kleine aantallen vleermuizen worden eens per drie jaar geteld.

Het online invoer-portal heeft ervoor gezorgd dat snel en makkelijk is na te gaan of verblijven bekend zijn, maar het heeft het ook mogelijk gemaakt om na te gaan wie de vaste tellers zijn. Afgelopen seizoen is ongeveer 2/3 van de tellingen via het portal ingevoerd. Een prachtig percentage, waar we natuurlijk blij mee zijn. Insturen van formulieren of een Excel-file (door de proco) blijft overigens ook gewoon mogelijk.

Resultaten

De provincie Zuid-Holland is met 325 getelde verblijven de provincie met het grootste aantal getelde verblijven (tabel 1), maar Gelderland doet daar met meer dan 300 nauwelijks voor onder. In Utrecht worden jaarlijks meer dan 200 winterverblijven geteld, van kleine groepsschuilplaatsen tot de grote forten van de Nieuwe Hollandse Waterlinie.

Tabel 1: Aantallen getelde winterverblijven per winterseizoen (door nalevering van data kunnen de getallen afwijken t.o.v. eerder gepubliceerde gegevens).

	2014-2015	2015-2016	2016-2017	2017-2018	2018-2019
Flevoland	6	6	5	5	4
Friesland	12	13	12	13	14
Groningen	16	17	9	15	19
Zeeland	117	117	119	113	130
Drenthe	33	39	39	42	44
Overijssel	40	52	52	45	43
Noord-Brabant	146	152	144	141	158
Noord-Holland	129	149	130	160	160
Utrecht	167	168	182	212	230
Zuid-Holland	285	332	328	316	325
Limburg	72	84	71	93	96
Gelderland	266	268	261	302	303
Eindtotaal	1289	1397	1352	1457	1526

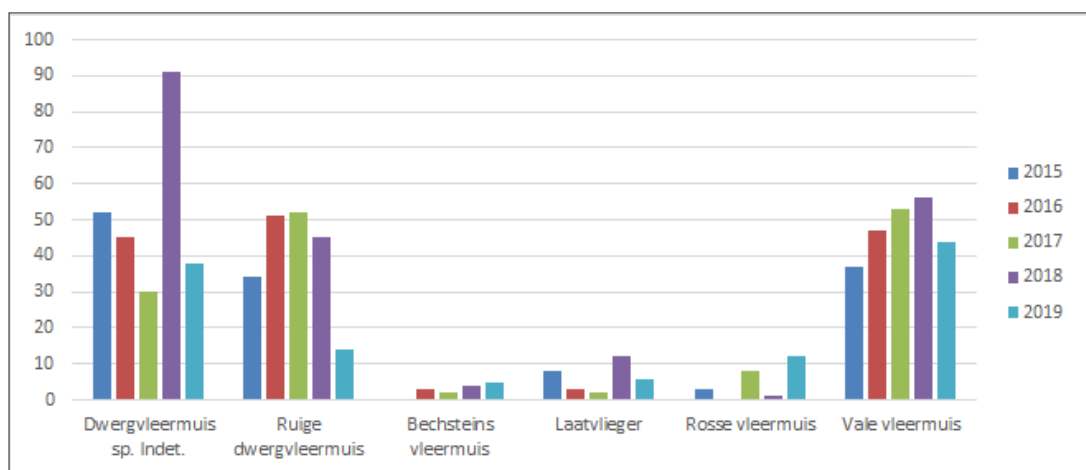
In Zeeland, Noord-Brabant en Noord-Holland wordt eveneens veel geteld, met jaarlijks extra verblijven. Ga zo door tellers! Verrassend genoeg worden in Limburg minder dan 100 winterverblijven geteld, maar daar zitten dan wel weer enkele tientallen mergelgroeves bij, waar regelmatig honderden vleermuizen overwinteren. In Drenthe en Overijssel is het aantal bekende winterverblijven gering t.o.v. andere provincies, maar de verblijven worden wel heel trouw geteld. In Friesland en Groningen is het echt speuren naar winterverblijven. Wie weet wat daar nog te ontdekken valt? De provincie met de minste winterverblijven is Flevoland of zijn er nog nieuwbouw-verblijven die niet meedraaien in het Meetprogramma? Ken je een verblijf, controleer dan of het bekend is in het portal. Zo nee, meld het dan aan. Alle verblijven tellen mee en dragen bij aan de kennis over vleermuizen in jouw provincie.

Soorten & aantallen per provincie

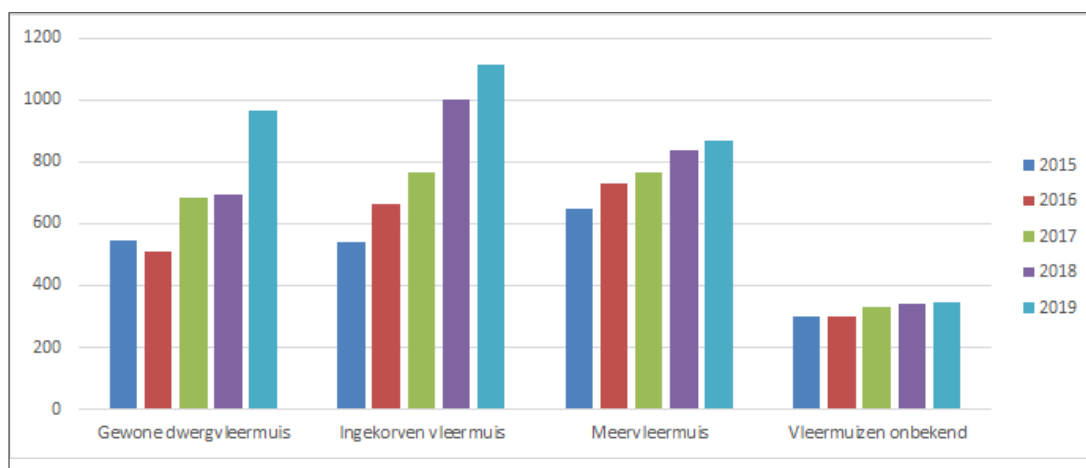
In figuren 1 t/m 3 staan de aantallen van de waargenomen soorten in de afgelopen vijf jaar. Traditioneel wordt daarbij onderscheid gemaakt in ‘zeldzaam aanwezige soorten’, ‘schaars aanwezige soorten’ en ‘algemeen aanwezige soorten’. Let op, deze figuren zeggen niets over de indexen of trends van soorten (toename, afname of een stabiele trend), maar zijn slechts een weergave van het aantal getelde individuen van een soort. De aantallen getelde baardvleermuizen en grootoorvleermuizen betreffen de totalen van baard- & brandts vleermuis resp. gewone grootoor- en grijze grootoorvleermuis.

De getelde aantallen vleermuizen laten geen opvallende schommelingen zien, anders dan bij de dwergvleermuis (Pip. pip & P. spec.), maar dat is dan ook een soort waarvoor het meetprogramma niet echt geschikt is. Dwergvleermuizen kunnen in ‘klassieke’ winterverblijven overwinteren, maar de meeste zitten toch in verblijven die niet of nauwelijks geteld kunnen worden: in dilatatievoegen, spouwmuren of andere lastig te tellen plekken. De toename is dan ook te danken aan dat soort tellingen.

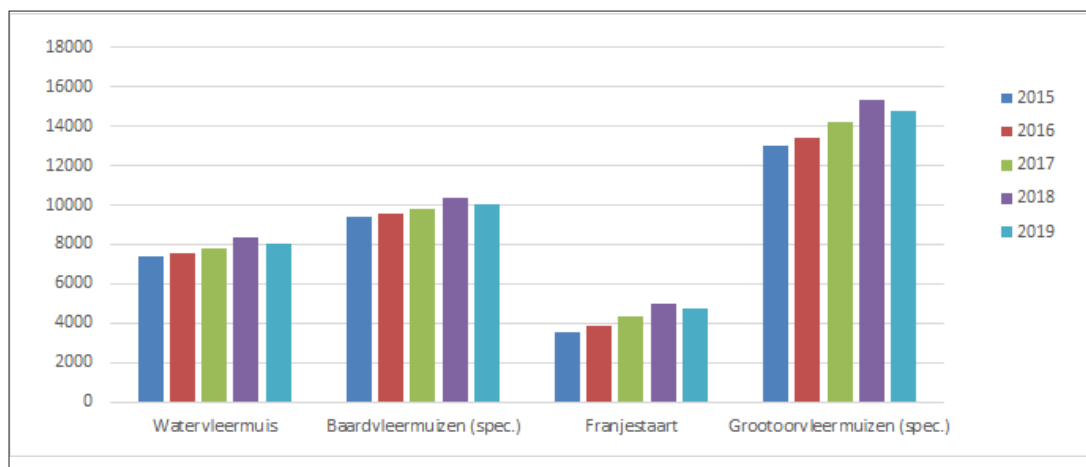
Van sommige soorten zoals ingekorven vleermuis en meervleermuis zijn duidelijk hogere aantallen geteld, maar dat kan komen door het feit dat afgelopen seizoen extra mergelgroeves geteld konden worden die belangrijk zijn voor deze soorten. Een toename van het getelde aantal vleermuizen zegt dus niks over de trend/index van die betreffende soort. Het laat met name de tel-activiteiten van alle tellers zien.

Figuur 1: Aantal getelde individuen per jaar van ‘zeldzaam aanwezige’ soorten (minder dan 100 getelde individuen).

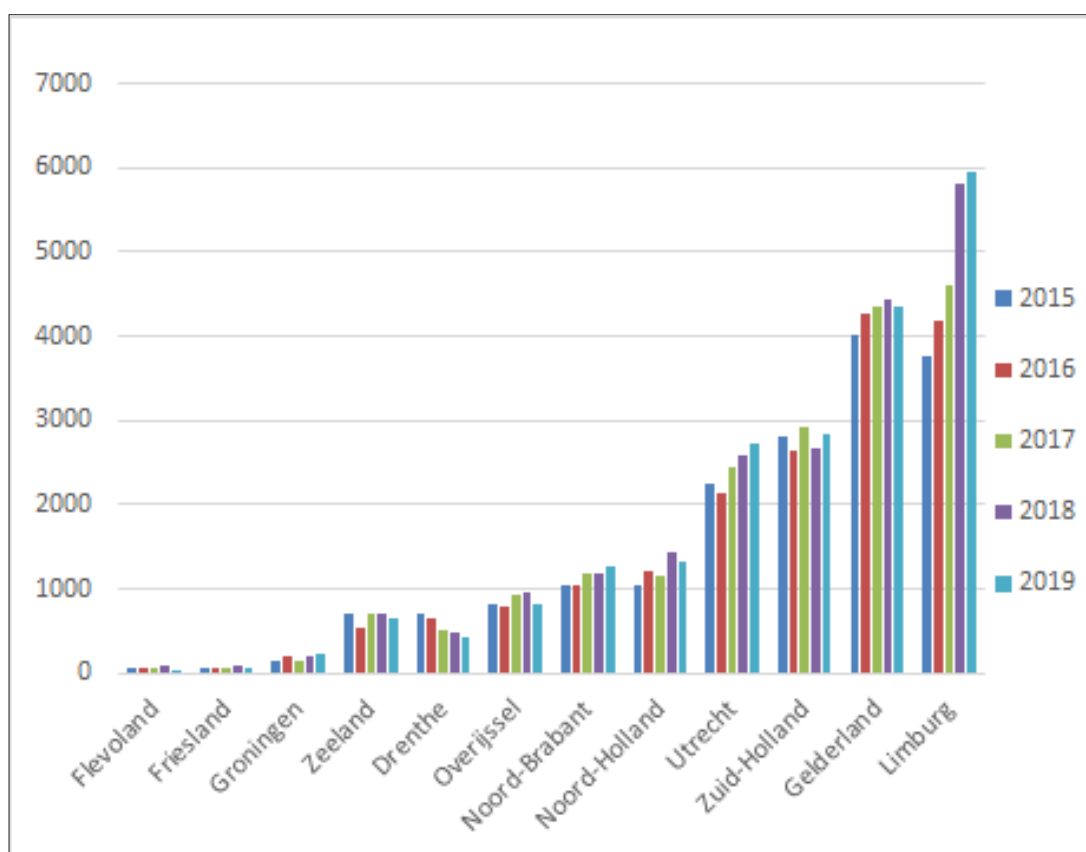

Figuur 2: Aantal getelde individuen per jaar van ‘schaars aanwezige’ soorten (minder dan 1200 getelde individuen).

Figuur 3: Aantal getelde individuen per jaar van 'algemeen aanwezige' soorten (minimaal 3000 getelde exemplaren).

De aantallen getelde vleermuizen per provincie wordt in figuur 4 weergegeven. Anders dan bij het aantal getelde verblijven (zie tabel 1), scoort met het aantal getelde vleermuizen nu de provincie Limburg het hoogst. Dit is te danken aan de mergelgroeves die zeer belangrijk zijn voor grote aantallen overwinterende vleermuizen. In vrijwel alle provincies worden jaarlijks stabiele aantallen vleermuizen geteld en in een enkele provincie groeit het aantal getelde vleermuizen nog steeds. De afname in de provincie Drenthe is te wijten aan de sterke achteruitgang van het aantal baardvleermuizen in de aardappelkelder in Westerbork. Het is zeer verontrustend dat de oorzaak van deze achteruitgang onbekend is gebleven. Hopelijk zijn de dieren verhuisd naar andere verblijven, maar van een (duidelijke) toename in andere getelde verblijven is geen sprake. Mogelijk is een deel van de populatie daadwerkelijk verdwenen.

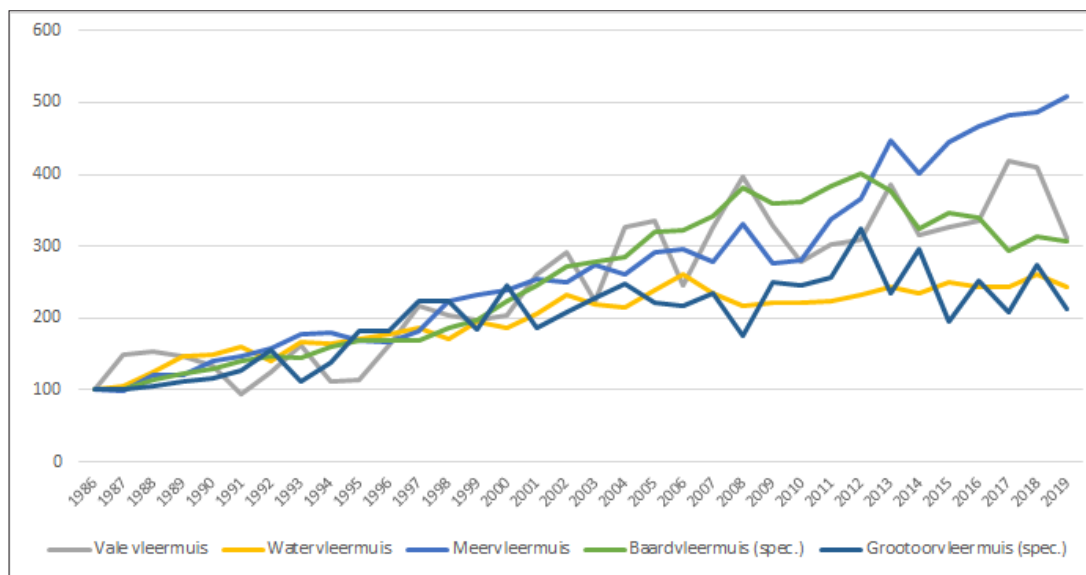
Figuur 4: Het aantal getelde vleermuizen per provincie in de periode 2015 t/m 2019.

Indexen en trends

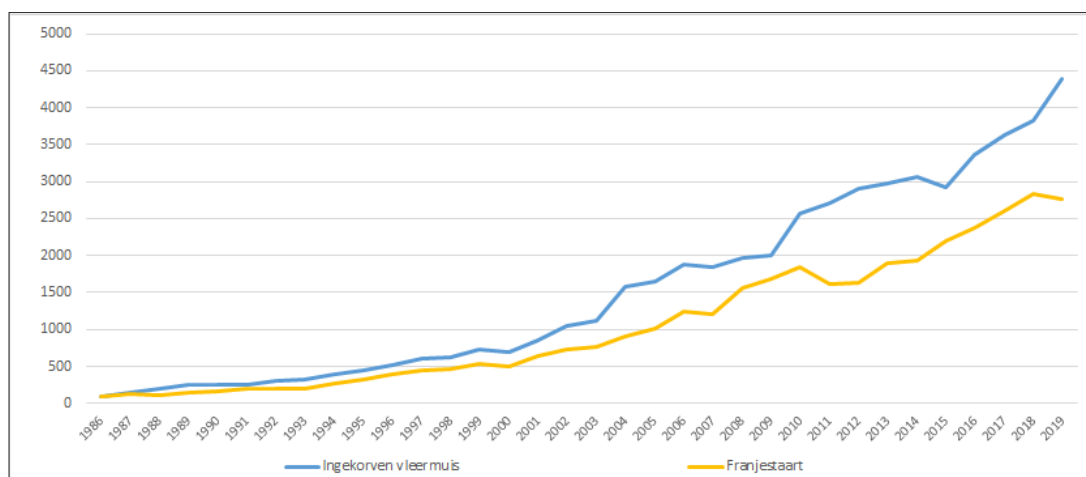
De landelijke indexen en trends zijn voor zeven soorten vleermuizen goed te berekenen. In figuur 5 en 6 staan de landelijke indexen vanaf 1986. Alle soorten laten sinds 1986 een significant 'sterke of matige toename' zien. Vale vleermuis, watervleermuis, meervleermuis. Baardvleermuis (spec.) en grootoorvleermuis (spec.) laten een 'matige toename' over deze periode zien, terwijl ingekorven vleermuis en franjestaart een 'sterke toename' kennen sinds 1986. Echter, 1986 is inmiddels 33 jaar (!) geleden, dus is het minstens zo interessant om naar de trend van de laatste 10 jaar te kijken. De 10-jaar trend weerspiegelt veel beter wat er op de 'korte termijn' gebeurt. Het beeld wat uit die trends komt is helaas minder rooskleurig.

Ingekorven vleermuis en franjestaart kennen in de laatste 10 jaar een ‘matige toename’ i.p.v. een ‘sterke toename’. De trend van de vale vleermuis gaat van ‘matige toename’ naar een ‘onzekere trend’, terwijl watervleermuis en meervleermuis qua trend gelijk blijven en ook in de laatste 10 jaar een ‘matige toename’ laten zien in de winterverblijven. Het meest verontrustend zijn de trendbreuken van de baardvleermuis (spec.) en grootoorvleermuis (spec.) die van een ‘matige toename’ zijn omgeslagen in een ‘matige afname’.

Het NEM meetprogramma doet geen onderzoek naar de achterliggende oorzaken van een trend, maar de dalende trends van baardvleermuis (spec.) en grootoorvleermuis (spec.) geven zeker een signaal dat meer aandacht verdient.

Figuur 5: De landelijke index t/m 2019 van vale vleermuis, watervleermuis, meervleermuis, baardvleermuis (spec.) en grootoorvleermuis (spec.) met startjaar 1986 (=100).

Figuur 6: De landelijke index t/m 2019 van ingekorven vleermuis en franjestaart met startjaar 1986 (=100).

Conclusie

Het Meetprogramma Wintertellingen loopt heel goed en dat willen we graag zo houden. Sinds het startjaar 1986, inmiddels meer dan 33 jaar geleden, laten alle soorten een toename zien. De laatste 10 jaar is het beeld echter aan het kantelen, waarbij sommige soorten zelfs achteruit gaan. De oorzaak van deze teruglopende indexen is niet bekend en nader onderzoek naar deze trendbreuk is gewenst. Hopelijk krijgen we daar de komende jaren meer en beter inzicht in.

Om niet in mineur te eindigen: voor het komende winterseizoen wensen we eenieder weer veel telplezier. Bij zeldzame soorten graag een foto maken als ‘bewijsplaatje’ indien het een eerste waarneming is voor een verblijf. Wees voor de rest terughoudend met het maken van foto’s in objecten (zet ze aub niet op social media als Facebook, Instagram, Twitter etc.). Houd je aan de regels in het kader van de Wet Natuurbescherming (geen objecten betreden in de periode 1 oktober t/m 1 april; alleen voor de éénmalige reguliere wintertelling). En, we kunnen het niet genoeg benadrukken, informeer de beheerder/eigenaar over de aanstaande telling en geef na afloop ook aan hem of haar de tellingen door.

Team NEM Meetprogramma Wintertellingen Vleermuizen:

[Maurice la Haye](#) (landelijk coördinator), Erik Korsten en Martijn van Oene, Jelle van Zweden (CBS) en Tom van der Meij (CBS).